

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başvuru No: 40192/10 ve 8051/12

Ali TEKİN / TÜRKİYE

ve Necip BAYSAL / TÜRKİYE

Başkan

Robert Spano,

Hâkimler

Paul Lemmens,

Ledi Bianku,

Işıl Karakaş,

Valeriu Griţco,

Jon Fridrik Kjølbro,

Ivana Jelić

ve *İkinci Bölüm Yazı İşleri Müdürü* Stanley Naismith'in katılımıyla, 4 Aralık 2018 tarihinde, Daire olarak toplanan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (İkinci Bölüm), sırasıyla 24 Mayıs 2010 ve 1 Kasım 2010 tarihlerinde yapılan başvuruları ve Davalı Hükümet tarafından sunulan görüşler ile bunlara cevaben başvurular tarafından sunulan görüşleri

dikkate alarak gerçekleştirdiği müzakerelerin ardından, aşağıdaki kararı vermiştir:

OLAY ve OLGULAR

1. Birinci başvurunun sahibi Ali Tekin, Türk vatandaşı olup, 1975 doğumludur ve Kocaeli F Tipi Cezaevinde tutuklu bulunmaktadır. Başvuran Tekin, Mahkeme önünde, İstanbul Barosuna bağlı Avukat F. Karakaş Doğan ve Avukat A. Doğan tarafından temsil edilmiştir.

2. İkinci başvurunun sahibi Necip Baysal, Türk vatandaşı olup, 1975 doğumludur ve Kocaeli F Tipi Cezaevinde tutuklu bulunmaktadır. Başvuran Baysal, Mahkeme önünde, İstanbul Barosuna bağlı Avukat Z. Çelik ve Avukat K. Sürek tarafından temsil edilmiştir.

3. Türk Hükümeti (“Hükümet”) ise; kendi görevlisi tarafından temsil edilmiştir.

A. Davanın Koşulları

4. Dava konusu olaylar, taraflarca ifade edildiği şekliyle, aşağıdaki gibi özetlenebilir:

5. Tekin 15 Ekim 1998 tarihinde, bir terör örgütü adına gerçekleştirdiği çeşitli eylemler, özellikle adam öldürme ve silahlı soygun suçları doğrultusunda; Devletin anayasal düzenini bozmaya teşebbüs suçundan idam cezasına mahkûm edilmiştir. Bu ceza, Anayasa’da ve yasal mevzuatta yapılan değişikliklerin ardından, 2002 yılında, “müebbet hapis cezasına”, daha sonra 1 Temmuz 2005 tarihinde “ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına” çevrilmiştir (bk. *Karsu ve diğerleri/Türkiye* (k.k.), No. 34971/05, 34974/05 ve 1057/06, §§ 62-68, 27 Mart 2018). Son verilen mahkûmiyet kararı, temyiz başvurusunda bulunulmaması neticesinde, 11 Ağustos 2005 tarihinde kesinleşmiştir.

6. Baysal 30 Mayıs 2008 tarihinde, bir terör örgütü adına yapılan çeşitli eylemleri, özellikle adam öldürme, silahlı soygun ve kamu binaları ile özel binalara saldırı suçları doğrultusunda, Devletin anayasal düzenini bozma teşebbüsü suçundan, “ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına” mahkûm edilmiştir. Yargıtay, 11 Mart 2009 tarihinde, başvuranın mahkûmiyet kararını onamıştır. Son olarak verilen bu mahkûmiyet kararı, 8 Haziran 2009 tarihinde, ilk derece mahkemesinin yazı işleri müdürlüğüne iletilmiştir.

7. Başvuranlar cezalarını, kişisel yaşam ünitelerinde çekmektedirler (bu yaşam ünitelerinin maddi koşullarının, mevcut faaliyetlerin ve hücre tipi infaz rejimine bağlı imkânlarının ayrıntılı anlatımı için bk. yukarıda belirtilen *Karsu ve diğerleri*, §§ 70-76). Tarafların görüşleri ile bazı belgeler ve kayıtlar, başvuranların özellikle spor, çizim dersleri, müzik dersleri ve elişi çalışmaları gibi farklı faaliyetlere katıldıklarının tespitini sağlamaktadır. Başvuranlar, talepleri doğrultusunda periyodik olarak gazete ve dergi alabilmektedirler ve bir televizyon ile bir radyoya sahiptirler. Başvuranların, düzenli olarak ziyaret edilme ve telefonla görüşme imkânları bulunmaktadır. Başvuranlar, kış mevsiminde spor yapmak için haftada iki buçuk saat olmak üzere, kapalı bir spor salonundan faydalanmaktadır. Yaz mevsiminde, başvuranların açık havada spor yapmaları için ek olarak iki buçuk saat daha izin verilmektedir. Başvuranlara, idare tarafından birçok kez, olumlu davranış ve tutumları nedeniyle (bk. daha önce anılan *Karsu ve diğerleri*, § 33), ziyaret, telefon görüşmesi ve avlunun kullanımı için ek süre gibi mükâfatlar verilmiştir. Tekin, İngilizce ve bilgisayar kurslarına katılarak, bu konularda sertifika sahibi olmuştur. Baysal, 16 Ocak 2015 tarihinde bir milletvekiliyle görüşmüştür.

B. İlgili İç Hukuk Kuralları ve Uygulaması

8. Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru yoluyla ilgili olarak, Mahkeme, *Hasan Uzun/Türkiye* kararına atıfta bulunmaktadır (No. 10755/13, 30 Nisan 2013).

9. Tecrit iddiaları ve ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasının azaltılamaz niteliğiyle ilgili olarak, ilgili iç hukuk kuralları ve uygulaması *Öcalan/Türkiye (No. 2)* (No. 24069/03, 197/04, 6201/06 ve 10464/07, §§ 62-71, 18 Mart 2014) ve *Karsu ve diğerleri* (yukarıda anılan, §§ 24-42) kararlarında açıklanmaktadır.

ŞİKÂYETLER

10. Başvuranlar, Sözleşme'nin 3. maddesini ileri sürerek, cezaevinde tecrit edildiklerini iddia etmektedir. Başvuranlar aynı hüküm açısından, mahkûm edildikleri hapis cezası türü için, Türk hukukunda şartlı tahliye imkânı bulunmadığından şikâyet etmektedirler.

11. Başvuranlar, Sözleşme'nin 13. maddesini ileri sürerek, iç hukukta hiçbir başvuru yolunun, yukarıda belirttikleri şikâyetlerin incelenmesine imkân vermediğini iddia etmektedirler.

HUKUKİ DEĞERLENDİRME

12. Mahkeme, olaylar ve şikâyetler bakımından, başvuruların benzerliklerini dikkate alarak, İçtüzüğü'nün 42. maddesinin 1. fıkrası uyarınca, başvuruların birleştirilmesine karar vermektedir.

A. Sözleşme'nin 3. Maddesi Hakkında

13. Başvuranlar, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına ilişkin olarak tecrit olarak nitelendirdikleri hücre tipi infaz rejimine tâbi tutulduklarından ve bu cezanın azaltılamaz niteliğinden, dolayısıyla insanlık dışı olduğundan şikâyet etmektedirler. Başvuranlar, Sözleşme'nin 3. maddesini ileri sürmektedirler, bu hüküm aşağıdaki gibidir:

“Hiç kimse işkenceye veya insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele veya cezaya tabi tutulamaz.”

14. Hükümet, Mahkemeyi; başvuruların mahkûmiyet kararının verildiği tarihten veya nihai kararın, ilk derece mahkemesi yazı işleri müdürlüğüne tebliğ edildiği ve ilgililerin ve avukatlarının erişimine sunulduğu andan itibaren altı ay içerisinde yapılması gerektiği ve başvuru süresinin aşıldığı gerekçesiyle, başvuruların kabul edilemez olduğuna karar vermeye davet etmektedir. Hükümet, Mahkeme'nin devam eden bir durumun söz konusu olduğu kanaatine varması durumunda ise; başvuruların 23 Eylül 2012 yılından beri erişilebilir olan Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru yolunu tüketmemiş olmaları sebebiyle Mahkemeyi, başvuruların bu nedenden ötürü kabul edilemez olduğuna karar vermeye davet etmektedir. Hükümet yukarıda belirtilen *Hasan Uzun* kararına atıfta bulunmaktadır.

1. Tecrit İddiası

15. Mahkeme, başvuranın hücre tipi infaz rejimi ve bu rejimden kaynaklanan tecrit iddiaları hakkındaki şikâyetleriyle ilgili olarak; daha önce *Öcalan (No.2)* (§§ 148-149) ve *Karsu ve diğerleri* (§§ 69-79) kararlarında, benzer şikâyetin kabul edilemez olduğuna karar verdiğini hatırlatmaktadır. Mahkeme somut olayda; daha önce varmış olduğu sonuçlardan ayrılmayı gerektirir herhangi bir unsur veya gerekçe bulunmadığını tespit etmektedir (başvuranların tutukluluk koşulları için ayrıca bk. yukarıdaki 7. paragraf). Sonuç olarak Mahkeme, Sözleşme'nin

35. maddesinin 3. fıkrasının a) bendi ve 4. fıkrası uyarınca; bu şikâyetin, açıkça dayanaktan yoksun olduğu gerekçesiyle, kabul edilemez olduğuna karar vermektedir.

2. Şartlı Tahliye İmkânının Bulunmaması

16. Mahkeme, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasının azaltılamaz niteliği hakkındaki şikâyetle ilgili olarak, şikâyet konu olayda, sürekli devam eden bir durumun söz konusu olduğu kanaatindedir. Dolayısıyla altı aylık süre kuralına riayet edilmediğine ilişkin itirazın reddedilmesi gerekmektedir.

17. Mahkeme, 23 Eylül 2012 tarihinden itibaren mevcut olan Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru yolunun tüketilmediğine ilişkin itirazla ilgili olarak; Tekin'in görüşlerinde bu konu hakkında görüş bildirmediğini kaydetmektedir. Baysal ise, kendisinin söz konusu başvuru yolunun yürürlüğe girmesinden önce mahkûm edilmiş olması sebebiyle, Anayasa Mahkemesinin *zaman yönünden (ratione temporis)* yetkisinin, kendi durumunu kapsamadığını belirtmektedir.

a. İç Hukuk Yollarının Tüketilmesi Hakkında Genel İlkeler

18. Sözleşmenin 35. maddesinin 1. fıkrası uyarınca;

“Mahkeme’ye ancak, uluslararası hukukun genel olarak kabul edilen ilkeleri uyarınca iç hukuk yollarının tüketilmesinden sonra (...) başvurulabilir (...)”

19. Sözleşme ile kurulan güvenlik mekanizması, insan haklarının korunmasına ilişkin ulusal sistemlere nazaran ikincil nitelik taşımaktadır. Mahkeme; Sözleşme’ye Taraf Devletlerin, Sözleşme’den doğan yükümlülüklerine riayet etmelerini gözetmekle görevlidir. Mahkeme, Sözleşme ile tanınan temel hak ve özgürlüklere ulusal düzeyde riayet edilmesini ve korunmasını sağlamakla sorumlu olan Taraf Devletlerin yerine geçmemelidir. Sözleşme’nin 13. maddesinde belirtilen ve bu madde ile sıkı ilişki içinde olan iç hukuk yollarının tüketilmesi kuralı; iç hukukun,

iddia edilen ihlalle ilgili olarak etkili bir başvuru yolu sunacağı varsayımına dayanmaktadır. Dolayısıyla, söz konusu kural, bu koruma mekanizmasının işleyişinin vazgeçilmez bir parçasıdır (*Vučković ve diğerleri/Sırbistan* (ilk itiraz) [BD], No. 17153/11 ve diğer 29 başvuru, § 69, 25 Mart 2014, *Mocanu ve diğerleri/Romanya* [BD], No. 10865/09, 45886/07 ve 32431/08, § 220, AİHM 2014 (alıntılar), ve *Gherghina/Romanya* (kk.) [BD], No. 42219/07, § 83, 18 Eylül 2015).

20. İç hukuk yollarını tüketme yükümlülüğü; başvuruların, iddia ettikleri ihlallere ilişkin tazminat elde edebilmelerine imkân vermek amacıyla, mevcut ve yeterli hukuk yollarını olağan şekilde kullanmalarını gerektirmektedir. Bu başvuru yolları, teoride olduğu gibi uygulamada da yeterli bir şekilde var olmalıdır; aksi halde istenilen etkinlik ve erişilebilirlikten yoksun olurlar (bk. *Akdivar ve diğerleri/Türkiye*, 16 Eylül 1996, § 66, Karar ve Hükümler Derlemesi 1996-IV ve *Vučković ve diğerleri* kararı, § 71). Bir başvuru yolunun etkili olarak nitelendirilebilmesi için; şikâyetçi olunan durumu doğrudan telafi edebilmesi ve makul başarı beklentileri sunması gerekmektedir (*Balogh/Macaristan*, No. 47940/99, § 30, 20 Temmuz 2004 ve *Sejdovic/İtalya* [BD], No. 56581/00, § 46, AİHM 2006-II, yukarıda anılan *Vučković ve diğerleri* kararı, § 71, yukarıda anılan *Mocanu ve diğerleri* kararı, § 222 ve yukarıda anılan *Gherghina* kararı, § 85).

21. Buna karşın, yeterli ve etkili olmayan hukuk yolunun kullanılmasını gerektirecek hiçbir unsur bulunmamaktadır (yukarıda anılan *Akdivar ve diğerleri* kararı, § 67, yukarıda anılan *Vučković ve diğerleri* kararı, § 73, yukarıda anılan *Mocanu ve diğerleri* kararı, § 223). Bununla birlikte, açıkça faydasız olmayan bir başvuru yolunun başarısına ilişkin şüpheler beslenmesi hususu, iç hukuk yollarının tüketilmemesini haklı göstermek için geçerli bir sebep teşkil etmemektedir (yukarıda anılan *Akdivar ve diğerleri* kararı, § 71, *Scoppola/İtalya* (No. 2) [BD], No. 10249/03, § 70, 17

Eylül 2009, yukarıda anılan *Vučković ve diğerleri* kararı, § 74 ve yukarıda anılan *Gherghina* kararı, § 86).

22. Mahkeme nezdinde çok sayıda başvuru yapılmasına neden olan, büyük çaplı bir sorunu tespit eden ilke kararının ardından özellikle Sözleşmecî Devlet tarafından oluşturulan özel bir hukuk yolunun söz konusu olduğu durumlara ilişkin olarak daha önce birçok karar vermiştir. Dolayısıyla Mahkeme, yapısal bir soruna çözüm getirecek nitelikte bir başvuru yolunun, iç hukukta oluşturulması nedeniyle tekrar eden başvuruların kabul edilemez olduğuna karar vermiştir (bk. yukarıda anılan *Hasan Uzun* kararının 40-41 paragraflarında yer alan atıflar).

23. Bilhassa temel hak ve özgürlüklerin korunması için oluşturulan genel nitelikte bir hukuk yolu söz konusu olduğunda, bu korumanın sınırlarını denetlemek, mağdur olduğunu düşünen kişiye düşmektedir (*Independent News and Media and Independent Newspapers Ireland Limited /Irlanda* (kk.), No. 55120/00, 19 Haziran 2003, *Mirazović /Bosna Hersek* (kk.), No.13628/03, 16 Mayıs 2006 ve yukarıda anılan *Hasan Uzun* kararı, §§ 42-51).

24. Mahkeme aynı zamanda, iç hukuk yollarının tüketilip tüketilmediğinin genel olarak; başvurunun sunulduğu tarih nazara alınarak değerlendirildiğini hatırlatmaktadır. Ancak Mahkemenin birçok kez belirttiği gibi; bu kuralın, her davanın kendine özgü koşullarıyla gerekçelendirilebilecek istisnaları bulunmaktadır (*Baumann/Fransa*, No. 33592/96, § 47, 22 Mayıs 2001). Mahkeme böylelikle bilhassa; iç hukuk yollarını tüketme koşulunun, yargılamaların aşırı uzun sürmesini konu edinen başvurulara ilişkin davalar ile ilgili olarak, başvurunun yapıldığı tarih nazara alınarak değerlendirilmesi gerektiği yönündeki genel ilkedен uzaklaşmıştır (bk. örnek olarak, *Fakhretdinov ve diğerleri/Rusya* (kk.), No. 26716/09, 67576/09 ve 7698/10, 23 Eylül 2010, *Taron/Almanya* (kk.), No. 53126/07, 29 Mayıs 2012 ve *Turgut ve diğerleri/Türkiye* (kk.), No. 4860/09, 26 Mart 2013). Mahkeme, mülkiyet hakkıyla ilgili sorunların ileri sürüldüğü

bazı davalarda da aynı şekilde hareket etmiştir (*İçyer/Türkiye* (kk.), 18888/02, §§ 73-87, 12 Ocak 2006, *Altunay/Türkiye* (kk.) No. 42936/07, 17 Nisan 2012 ve *Arioğlu ve diğerleri/Türkiye* (kk.), No. 11166/05, 6 Kasım 2012).

B. Somut olaya uygulama

25. Mahkeme; Hükümet tarafından ileri sürülen, Anayasa Mahkemesi önündeki bireysel başvuru yolunun, söz konusu başvuruların sunulduğu tarihte mevcut olmadığını tespit etmektedir. Söz konusu bireysel başvurunun yapılmasına ilişkin anayasal hükümler, 23 Eylül 2012 tarihinde yürürlüğe girmiştir (yukarıda anılan *Hasan Uzun* kararı, § 52).

26. Ancak Mahkeme daha önce; Anayasa Mahkemesinin, somut olayda da görüldüğü üzere, bireysel başvuru hakkının yürürlüğe girmesinden önce başlayan ve bu tarihten sonra da devam eden durumlarda *zaman yönünden* (*ratione temporis*) yetkisini genişlettiği tespitinde bulunmuştur (*Koçintar/Türkiye* (kk.), No. 77429/12, §§ 17-26 ve 39, 1 Temmuz 2014 (tutukluluk süresi); *Erol/Türkiye* (kk.), No. 73290/13, §§ 21-23, 6 Mayıs 2014 (yargılama süresi)).

27. Mahkeme, Sözleşme'nin 3. maddesi bakımından başvuranların, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasının azaltılamaz niteliğine ilişkin olarak ileri sürdükleri şikâyetlerin, Anayasa Mahkemesi tarafından incelenmesi halinde durumun bu şekilde olmayacağını söylemeye imkân veren herhangi bir unsur ya da gerekçeye sahip değildir. (Mahkemenin konuyla ilgili içtihadı için, bk. *Vinter ve diğerleri/Birleşik Krallık* [BD], No. 66069/09 ve diğer 2, §§ 107-131, AİHM 2013 (alıntılar), *Harakchiev ve Tolumov/Bulgaristan*, No. 15018/11 ve 61199/12, §§ 247-268, AİHM 2014 (alıntılar), *László Magyar/Macaristan*, No. 73593/10, §§ 55-58, 20 Mayıs 2014, yukarıda anılan *Öcalan (n° 2)* kararı, §§ 193-207, *Kaytan/Türkiye*, No. 27422/05, §§ 63-68, 15 Eylül 2015, *Gurban/Türkiye*, No. 4947/04, §§ 30-35, 15 Aralık 2015, *Murray/Hollanda* [BD], No. 10511/10, §§ 99-

104, 26 Nisan 2016, *Hutchinson/Birleşik Krallık* [BD], No. 57592/08, §§ 37-73, 17 Ocak 2017 ve *Matiošaitis ve diğerleri/Litvanya*, No. 22662/13 ve diğer 7, §§ 156-183, 23 Mayıs 2017; bk. aynı zamanda, *Bodein/Fransa* (No. 40014/10, §§ 53-62, 13 Kasım 2014), başvuranın, açıklanmasından yirmi altı yıl sonra yeniden incelenebilir olan müebbet hapis cezasına mahkûm edilmesinin Sözleşme'ye uygun olarak değerlendirildiği dava; bk. aynı zamanda *T.P. ve A.T./Macaristan* (37871/14 ve 73986/14, 4 Ekim 2016) müebbet hapis cezasının 40 yıl sonunda kendiliğinden yeniden incelendiği dava (ihlal)).

28. İkincil niteliğinin farkında olan Mahkeme, Hükümetin itirazının kabul edilmesi gerektiği kanaatine varmaktadır. Sonuç olarak; başvurunun bu kısmı, Sözleşme'nin 35. maddesinin 1. ve 4. fıkraları uyarınca, iç hukuk yollarının tüketilmediği gerekçesiyle reddedilmelidir.

B. Sözleşmenin 13. Maddesi Hakkında

29. Başvuranlar, Sözleşme'nin 13. maddesine dayanarak, Sözleşme'nin 3. maddesi bağlamındaki şikâyetlerini incelemek için etkili bir başvuru yoluna sahip olmadıklarından da yakınmaktadır.

30. Mahkeme, tutukluluk koşulları ile ilgili şikâyetin, açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle, kabul edilemez olduğuna karar vermektedir (yukarıda 15. paragraf). Dolayısıyla, Sözleşme'nin 13. maddesi işbu şikâyete uygulanmaz.

31. Mahkeme, başvuranlar hakkında verilen müebbet hapis cezasının azaltılamaz niteliği ile ilgili şikâyet hususunda, Anayasa Mahkemesi önündeki bireysel başvuru yolunun; başvuranlara, Sözleşme'nin 35. maddesinin 1. fıkrası anlamında tüketilmesi gereken bir başvuru yolu sunduğunu tespit etmektedir (yukarıda 25-28. paragraflar). Dolayısıyla; başvuranların, etkili hukuk yolu bulunmaması ile ilgili şikâyeti açıkça dayanaktan yoksun olup, Sözleşme'nin 35. maddesinin 3. fıkrasının a) bendi

ve 4. fıkrası uyarınca reddedilmelidir (yukarıda anılan *Turgut ve diğçerleri* kararı, §§ 59-60 ve *Yiğitdoğçan/Türkiye (n° 2)*, No. 72174/10, §§ 66-69, 3 Haziran 2014).

Bu gerekçelerle, Mahkeme, oy birliğıyle,

1. Başvuruların birleştirilmesine;
2. Başvuruların kabul edilemez olduğına *karar vermiştir*.

İşbu karar, Fransızca dilinde tanzim edilerek, 17 Ocak 2019 tarihinde yazılı olarak bildirilmiştir.

Stanley Naismith
Yazı İşleri Müdürü

Robert Spano
Başkan